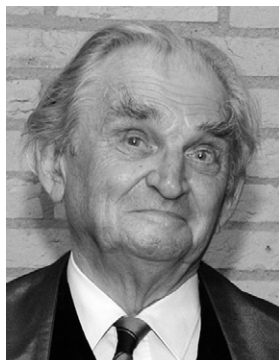

In memoriam

Op 18 januari 2017 is Prof. dr. Bart Leijnse, oud-voorzitter en erelid van de NVKC, overleden en daarmee heeft de Vereniging één van haar tot de verbeelding sprekende leden uit de beginjaren van haar bestaan verloren.

Bart Leijnse werd geboren op 24 maart 1925 in Middelburg, waar hij ook de HBS heeft doorlopen. Hij vertrok

vervolgens naar Amsterdam om aan de Gemeente Universiteit Scheikunde te gaan studeren. Na een onderbreking van de studie tijdens de 2^e Wereldoorlog behaalde hij in 1950 het doctoraal examen. Hem werd de mogelijkheid geboden om een promotieonderzoek te doen bij Prof. dr. H.G.K. Westenbrink in het laboratorium voor Fysiologische Chemie in Utrecht. Het daaruit voortgekomen proefschrift 'Enkele aspecten van de koolhydraatstofwisseling van verbevend weefsel' gaf hem in 1952 recht op de doctorstitel. Na een korte verbintenis met de Dermatologische Kliniek van het Stads- en Academisch Ziekenhuis Utrecht, trad hij nog in datzelfde jaar in dienst van het toenmalige Coolsingelziekenhuis te Rotterdam als hoofd van het Biochemisch Laboratorium en opvolger van mw. dr. H.H. de Wolff.

Het Coolsingelziekenhuis, vóór de oorlog modern en toonaangevend, was zwaar beschadigd door het bombardement en was in 1952 nog verspreid over drie locaties in de stad. Het laboratorium telde slechts 20 analisten. Gedwongen door deze omstandigheden moest Bart Leijnse zich in snel tempo inwerken in de kliniek, in de planning van nieuwbouw en in de opleiding van analytisch personeel. Vanuit die tijd stamt zijn grote belangstelling voor onderwijs en opleiding en zijn bemoeienis met de Stichting ter behartiging van de vorming van Assisterend Laboratoriumpersoneel (SAL) en later het Van 't Hoff Instituut in Rotterdam. Na de verhuizing naar het gemeenteziekenhuis Dijkzigt in 1959 stond al snel een nieuwe, grote uitdaging op de agenda: de oprichting van de medische faculteit in 1966. Dankzij de vruchtbare samenwerking tussen laboratorium en kliniek, ook op het gebied van wetenschappelijk onderzoek, werd Bart Leijnse intensief betrokken bij de voorbereidingen. Hij werd als één van de eerste lokale specialisten in 1966 benoemd tot hoogleraar (leerstoel Chemische Pathologie) en maakte deel uit van het eerste Algemeen Bestuur van de medische faculteit. Deze lokale activiteiten stonden niet in de weg dat hij zich ook binnen het vakgebied bestuurlijk actief toonde want van 1963-1965 was

Leijnse secretaris en van 1965-1969 voorzitter van het bestuur van de NVKC.

Die bestuurlijke interesse heeft hem niet meer verlaten zoals onder andere moge blijken uit zijn eervolle benoeming tot lid van het college van bestuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam in 1973 en tot Rector Magnificus in 1975 (tot 1979). In die periode heeft hij onder andere in de drie redevoeringen bij de opening van het academisch jaar ten volle zijn eruditie en brede inzicht in het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek aan de universiteit ten toon gespreid.

Zijn betekenis voor het vak klinische chemie overdenkend, komt in eerste instantie zijn pionierswerk op het terrein van de mechanisering en automatisering van het klinisch chemisch laboratorium in beeld. Ideeën over deze aspecten van de klinische chemie uitte hij al vanaf begin zestiger jaren in woord en geschrift maar konden pas praktische vorm krijgen na de oprichting van de Medische Faculteit Rotterdam, toen hij de beschikking kreeg over mogelijkheden en middelen. Een lopende band van aan elkaar gekoppelde, zelf ontwikkelde analyse-apparaten stond al in de zeventiger jaren in proefopstelling te draaien op de 24ste verdieping van het faculteitsgebouw. In diezelfde tijd werd in het ziekenhuislaboratorium de kiel gelegd voor computerisering van de laboratoriumadministratie en werd meegewerkt aan de ontwikkeling van het latere Labosys. Dat Labosys nooit verder uitgebouwd is in het Dijkzigt ziekenhuis lag vooral aan de Leidse ontwikkeling van een integraal ziekenhuis informatiesysteem (NOBIN-ZIS project) waarin laboratoriuminformatisering zeker in de beginfase een prominente rol speelde. Leijnse heeft tot aan zijn emeritaat, onder andere als lid en voorzitter van de NVKC-commissie Automatisering, Informatisering en Communicatietechnologie (AICT) nadrukkelijk richting gegeven aan deze ontwikkelingen.

Naast de automatisering van het klinisch-chemisch laboratorium ging hem de kwaliteit van de klinische chemie als analytisch-chemische discipline zeer ter harte. In epidemiologische studies over de relatie tussen cholesterol en hart- en vaatziekten werd de noodzaak evident voor interlaboratorium gelijkheid van de cholesterolbepaling. In dat verband bewerkstelligde Leijnse de oprichting van het Referentielaboratorium voor cholesterolbepalingen in samenwerking met het RIVM te Bilthoven. Via een intensief standaardisatieprogramma kon dit referentielaboratorium toetreden tot de internationale standaardisatieorganisatie CRMLN onder leiding van het Amerikaanse CDC in Atlanta. Binnen Nederland droeg deze visie op standaardisatie en kwaliteitsborging van laboratoriumonderzoek bij aan het besluit tot de oprichting van de Stichting

Kwaliteitsbewaking Ziekenhuis Laboratoria (SKZL) in 1972 te Nijmegen.

Tezelfdertijd groeide ook de opleiding tot klinisch chemicus naar volwassenheid en Leijnse heeft zich in dat kader sterk gemaakt voor de instelling van een Visitatiecommissie en een Examencommissie. Van beide werd hij de eerste voorzitter. In diezelfde periode speelde ook de kwestie van de beroepserkenning zowel in relatie tot de Vereniging van Laboratorium Artsen (VLA) als in relatie tot beroepserkenning in EEG-verband. In het daarvoor opgerichte overlegorgaan tussen NVKC en VLA speelde Leijnse een vooraanstaande rol. Van het in 1978 uit dit overlegorgaan voortgekomen 'Concilium Clinicum Chemicum i.o.' werd Bart Leijnse ook de eerste voorzitter. Ondanks al deze verworvenheden voor de Vereniging en zijn persoonlijke inzet is Leijnse er, net als vele prominente NVKC-bestuursleden na hem, niet in geslaagd dit 'bouwwerk' te laten bekronen met een formele beroepserkenning voor de klinische chemicus.

In de tachtiger jaren richtte Leijnse zich met name op het steeds actuelere vraagstuk van de kostprijsberekening van laboratoriumonderzoek. Dit resulteerde onder andere in 1983 in het NVKC-symposium: 'Kostenbeheersing in de klinische chemie' waarvan hij één van de organisatoren was. Daarbij benadrukte hij ook de rol van de klinisch-chemicus als manager in het laboratorium, hetgeen aanleiding was tot de managementcursussen voor klinisch-chemici in conferentieoord De Zeeuwse Stromen te Renesse.

Verspreid over zijn hele wetenschappelijke loopbaan heeft Prof. Leijnse als promotor minstens 13 onder-

zoekers naar het doctoraat begeleid. De meest spraakmakende van hen was ongetwijfeld ir. T. de Vries met zijn dissertatie 'Het klinisch-chemisch laboratorium in economisch perspectief' met daarin een pleidooi voor een beperkt aantal regio-gebonden laboratoria (1974). Tientallen (oud-)collega's hebben of hadden door hun opleiding tot klinisch chemicus in het Dijkzigt ziekenhuis het voorrecht Bart Leijnse hun leermeester te kunnen noemen. Voor diezelfde periode verdient ook zijn voorzitterschap van het Scientific Committee van het 13e IFCC-Congress in 1987 te Den Haag vermelding.

Na zijn emeritaat in 1990 heeft hij zich uit het grootste deel van zijn professionele leven teruggetrokken en is hij met zijn in klinisch-chemische kring ook bekende echtgenote Henny Leijnse-Ybema naar een dorpje in de Pyreneeën (La Frau Haute-Peyrolles) verhuisd. Daar hebben zij samen nog meer dan twintig jaar kunnen genieten van het plattelandleven maar ook van de thuisstudie van alle wetenschappelijke en filosofische onderwerpen waar hij eerder niet aan toe was gekomen. De fysieke gevolgen van een beroerte dwongen Bart en Henny om naar Nederland terug te keren en zij hebben in een verzorgingstehuis in Baarn nog enkele goede jaren gekend. Na het overlijden van Henny in februari 2016 ging zijn gezondheid hem geleidelijk meer in de steek laten en is hij uiteindelijk op 91-jarige leeftijd ook zelf overleden.

*Jan Lindemans, Bert Blijenberg, Geert Boerma:
oud-collega's uit het Erasmus MC, Rotterdam*